

L Aidunnuksen Monet Käytännöt

Alkuperäisrodut soveltuvat hyvin luonnonlaitumille, sillä ne ovat kevyitä sekä ravintotarpeeltaan vaatimattomampia kuin pitkälle jalostetut eläimet.

Laiduneläinten Valinta

Laiduneläintä valittaessa on otettava huomioon laidunalueen hoidon tavoitteet sekä eri eläinlajien soveltuvuus erityyppisille luonnonlaitumille. Laiduneläiminä käytetään yleisimmin lampaista, nautoja tai hevosia. Luonnonlaitumien hoitoon sopivat parhaiten eläimet, joilla on pieni ravinnontarve. Kaikki laiduneläimet ovat laumaeläimiä, joten eläimiä on laitumella aina useampia.

NAUDAT ovat tehokkaita laiduntajia, jotka soveltuvat erityisen hyvin ranta-alueiden hoitajiksi. Ne kulkevat myös vedessä ruokaa etsimässä ja siistivät suuriakin pensaikkoja. Ravintonsa suhteen ne ovat vähemmän valikoivia kuin lampaat ja hevoset. Luonnonlaitumilla laiduntaa yleisimmin emolehmiä tai hiehoja. Laidunalaan naudat tarvitsevat keskimäärin 1–2 hehtaaria eläintä kohden.

LAMPAAT välttävät kosteita ja märkiä maita, mutta tulevat toimeen vähätuottoisilla ja pienehköillä alueilla. Lampaat valitsevat tarkkaan syömänsä kasvit. Ne syövät kasvillisuuden läheltä maanpintaa ja suosivat matalakasvuisia, hentoja

ruohokasveja. Vesakontorjujina lampaat ovat taidokkaita, ne pitävät erityisesti nuoresta pajusta. Parhaiten luonnonlaitumille sopivat aikuiset uuhet, sillä karitsat vaativat kasvaakseen rehevää laiduntaa. Hehtaarin niitty riittää noin viidelle uuhelle karitsoineen kesälaitumeksi.

HEVOSET laiduntavat mieluiten kovapohjaisilla niityillä, mutta toisaalta ne eivät sovellu helposti kuluville maille kavioidensa ja liikkuvuutensa vuoksi. Ne syövät pääasiassa heiniä ja erilaisia ruohoja, mutta niille kelpaavat myös puiden lehdet ja kuoret. Hevoset pystyvät syömään laitumet hyvin tarkkaan. Hevosista luonnonlaitumille soveltuvat lähinnä nuoret hevoset, siitostammat ja muut lepohevoset. Laidunta hevoset tarvitsevat keskimäärin 1–2 hehtaaria eläintä kohden.

Myös **VUOHET** ovat tehokkaita, mutta harvinaisia laiduntajia, ja aitausten ja valvonnan suhteen varsin vaativia eläimiä. Vuohet syövät mieluummin puiden lehtiä ja kuorta kuin ruohoja, joten ne soveltuvat lähinnä umpeutuneiden kohteiden peruskunnostukseen ja lisälaiduntajiksi.

ALKUPERÄISRODUT ovat suomalaista alkuperää olevia kotieläinrotuja, joiden määrä on vähentynyt hälyttävän harvulukaiseksi. Rotuja ovat esimerkiksi suomenlampaat, länsi-, itä- ja pohjoissuomenkarja sekä suomenhevoseet. Alkuperäisrodut sopivat erityisen hyvin luonnonlaitumien hoitoon.

Sekalaidunnuksessa eli yhteislaidunnuksessa laidunetaan kahta tai useampaa eläinlajia samalla laidunalueella samanaikaisesti tai vuorotellen. Yhteislaitumella laidunalueelle syötyä tarkemmin ja hylkylaikkujen määrä vähenee.ⁱ

Sekalaidunnuksessa voidaan käyttää esimerkiksi lampaita ja hiehoja.

LAIDUNNUSPAIN

Luonnonlaitumilla laidunnuksen tavoitteena on vähentää maaperän ravinteiden määrää, sillä useimmat niittykasvit ovat sopeutuneet kasvamaan vähäravinteisessa maaperässä. Tästä johtuen luonnonlaitumet kannattaa aidata erikseen peltolaitumista, eikä niillä anneta eläimille lisärehua. Lisärehun tarve voidaan välttää hyvin suunnitellun laidunnuspaineen sekä toimivan laidunkierron avulla. Kivennäisiä voidaan antaa luonnonlaitumillakin.

Laidunnuspaineella eli laidunpaineella tarkoitetaan laidunkauden aikaista eläinmäärää tiettyä pinta-alaa kohden. Yleensä se ilmoitetaan eläinten lukumääränä/hehtaari. Laidunnuspaine voidaan ilmoittaa myös eläinten painona tai eläinyksiköinä/hehtaari. Sopiva laidunnuspaine riippuu laiduneläinten rehuntarpeesta, kohteen rehuntuotosta ja kulutuskestävyydestä sekä hoidon tavoitteistaⁱⁱ. Kullekin alueelle soveliaan

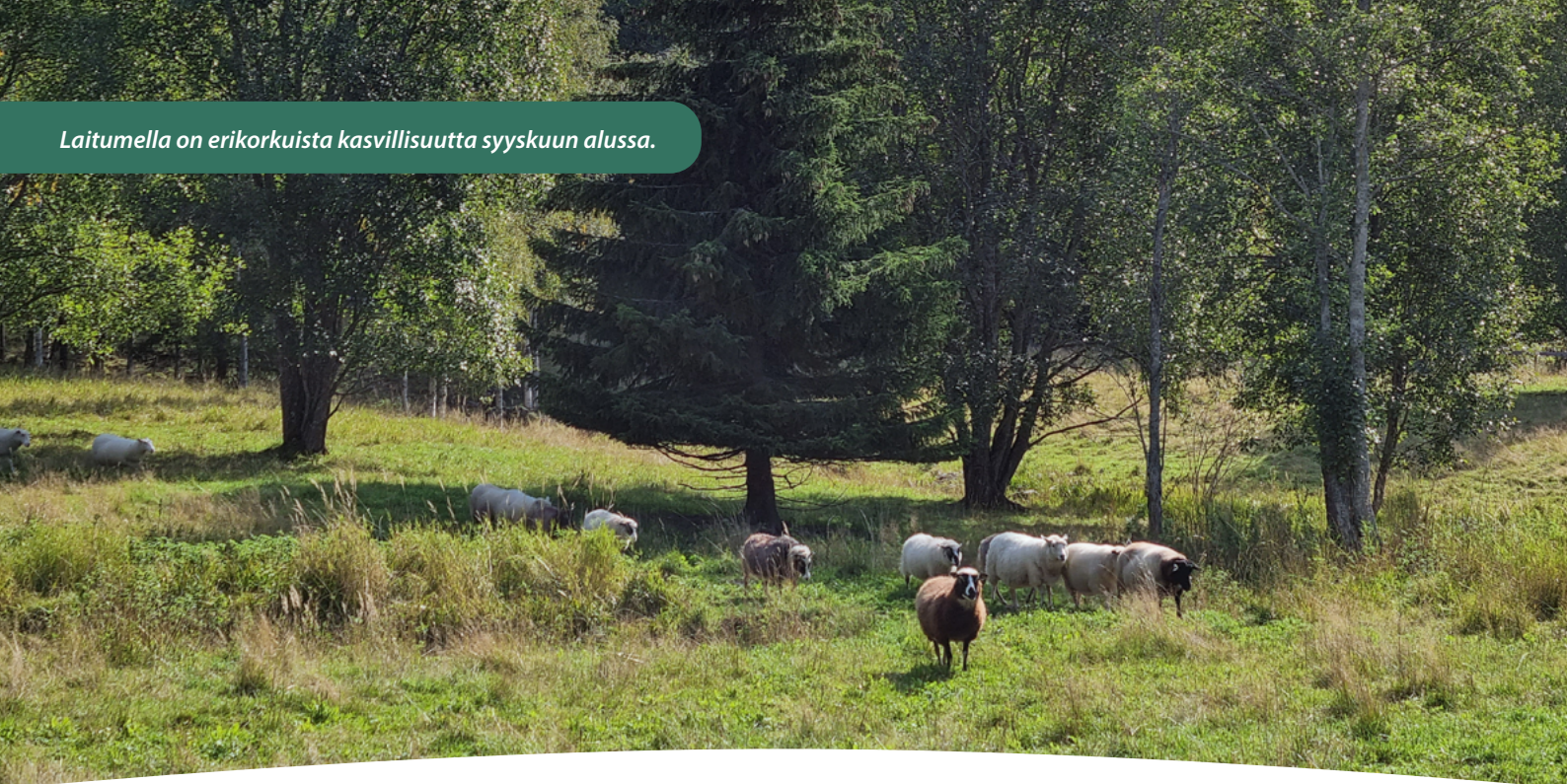
laidunnuspaineen määrittely vaatii seuranta ja vaihtelee vuosittain.

Laidunnuspaineella vaikutetaan siihen, miten tarkkaan alueen kasvillisuus tulee syödyksi. Laidunnuksen voimakkuudella on suuri merkitys niittyeliöstön monimuotoisuudelle sekä maisemalle. Laidunnuspainetta voidaan säädellä muun muassa laidunkierron avulla eli jakamalla alue lohkoihin ja siirtämällä eläimiä lohkolta toiselle. Mikäli laidunnuspaine on liian alhainen, alue kasvaa vähitellen umpeen ja lajimäärä vähenee. Ylilaidunnus puolestaan haittaa kasvien ja hyönteisten lisääntymistä, sillä versojen toistuva syöminen estää kukinnan ja siementuoton. Kunnostettavilla kohteilla laidunnuspaineen tulee olla korkeampi kuin hyvin hoidetulla niityllä. Voimakkuudeltaan vaihteleva laidunnus on kokonaisuuden kannalta parasta, sillä eri eliölajit suosivat erikorkuista niittykasvillisuutta.ⁱⁱ

Kivikkoisella niityllä laidunnuspaine on ollut sopiva, kasvillisuus on syöty matalaksi.

Laitumella on erikorkuista kasvillisuutta syyskuun alussa.

LAIDUNKAUDEN AJOITUS

Laiduntaminen kannattaa aloittaa jo kesän alussa sekä luonnonhoidon että eläinten kasvun näkökulmasta. MTT:n Lumolaidun -projektin (Huuskonen ym. 2006) tuottama ohjeellinen arvo laidunnuksen aloitukselle on kasvillisuuden 10 cm:n korkeus. Myöhäinen aloittamisajankohta heikentää hoidon tulosta, sillä vanha kasvillisuus ei ole enää tarpeeksi maittavaa eläimille, ja luonnonlaidunten rehuarvo laskee nopeasti. Laidunnuksen aloittaminen varhain on erityisen tärkeää kunostusvaiheessa olevilla luonnonlaitumilla. Aikaisin aloitettavalla laidunnuksella voidaan myös torjua joidenkin ongelmakasvien runsastumista. Pitkällä aikavälillä toistuva liian aikainen aloittaminen voi kuitenkin johtaa siihen, etteivät kasvit ehdi kukkia ja siementää.ⁱⁱⁱ

Laitumen kasvillisuuden loppukorkeus ja eläinten kunto-
luokka kertovat, milloin on aika siirtää eläimet pois lohkolta. Taloudellisesti kannattavinta on ottaa eläimet pois laitumelta, kun laidunten kasvu on selvästi vähentynyt eli esimerkiksi Etelä-Suomessa elokuussa. Tähän vaikuttavat merkittävästi vuosittaiset sääolot, jotka voivat vaihdella merkittävästi eri vuosina. Syödyn alueen keskimääräiseksi loppukorkeudeksi suositellaan tuoreilla niityillä yleensä 8–10 cm ja metsälaitumilla 9–14 cm. Hylkylaikut ja syömätön kasvillisuus kannattaa tarvittaessa niittää.ⁱⁱⁱ

LAIDUNNUSKÄYTÄNNÖT

Laidunnus on monitahoinen kokonaisuus, ja tieto ja osaaminen sen ympärillä kehittyvät jatkuvasti. Laidunnuksella voidaan saavuttaa monia hyötyjä, mutta kaikkia hyötyjä ei välttämättä saavuteta samanlaisella laidunnuksella. Myös monimuotoisuutta lisäävässä laidunnuksessa voidaan käyttää eri laidunnusjärjestelmiä ja menetelmiä tai niiden yhdistelmiä. Oleellista on määritellä laidunnuksen tavoitteet ja käytännön toimenpiteet sekä seurata olosuhteiden muutoksia ja reagoida niihin tarpeen mukaan. Luonnonlaitumien kasvu ja rehuntuotto vaihtelee

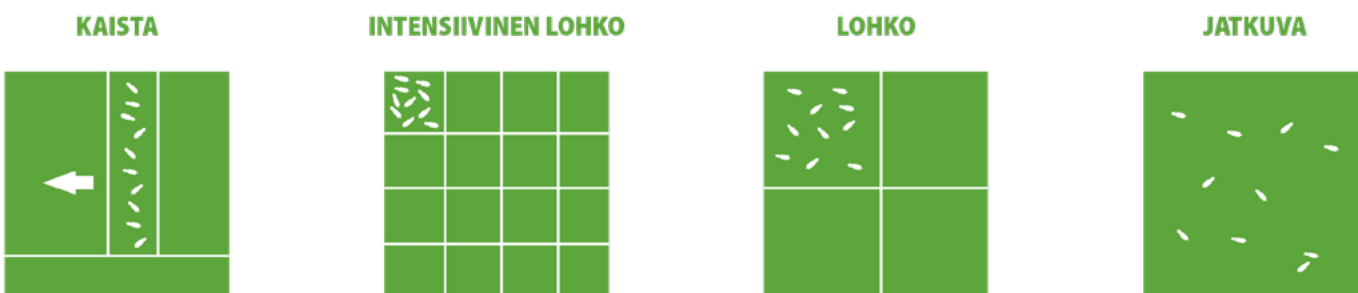
Toimivassa laidunkierrossa voi olla mukana myös peltolaitumia omina lohkoinaan.

vuosittain, yhtä valmista kaavaa onnistuneeseen laidunnukseen ei siis ole.

Laiduntaminen voi olla esimerkiksi **jatkuvaa**, jolloin eläimet ovat samalla lohkolta koko laidunkauden tai **kiertävää**, jolloin eläimet siirretään lohkolta toiselle laidunrehun ehtyessä^{iv}. **Rotaatiolaidunnus** tarkoittaa kiertävää laidunnusta, jossa laidun on jaettu kaistoihin tai lohkoihin, joita eläimet laiduntavat lyhyitä aikoja kerrallaan (keskimäärin 1–3 päivää). Eläinten tiheällä siirtämisellä lohkojen välillä jäljitellään niiden luontaista tapaa laiduntaa, ja tällöin syötyjen alueiden kasvustolle jää aikaa toipua.^v

Laidunkierto vaatii ennakkosuunnittelua. Laidunlohkojen osalta tulisi muun muassa katsoa, että laidunkierron viimeinen lohko vaihtelee vuosittain. Jos aina sama lohko jää viimeiseksi heikosti syödyksi laitumeksi, sen kasvillisuus rehevöityy. Vastaavasti usein aloituslohkona ollut lohko tarvitsee ajoittain myöhemmän aloituksen. Vanhoilla luonnonlaitumilla on perustelua pitää myös välivuosi laidunnuksessa, joka helpottaa laitumen loispainetta sekä mahdollistaa kasvien kukinnan ja siementämisen.

Nykyisin käytetään myös termiä **tilannetajuinen laidunus**, joka käsittää useampia laidunnustekniikoita (AMP, adaptive multipaddock grazing, HPG holistic planned grazing ja MIG, management intensive grazing). Se pyrkii määriteltyihin tavoitteisiin, mutta tiedostaa kulloisenkin tilanteen asettamat rajoitteet ja mahdollisuudet. Tyypillisesti näissä menetelmissä laidunjaksot ovat lyhyitä ja lepojaksot laidunjaksojen välissä riittäviä kasvien palautumiselle. Laidunnusvoimakkuus on yleensä alhainen, laidunnuksen aikana kasvista poistetaan vain noin puolet lehdistä.^{vi}

10 ELÄINTÄ/HA | 160 LAIDUNPÄIVÄÄ | 160 ELÄINPÄIVÄÄ/HA

	Kaista	Intensiivinen lohko	Lohko	Jatkuva
Laidunpaine	25–100 eläintä/ha	16 eläintä/ha	4 eläintä/ha	1 eläin/ha
Laidunjakso	0,5–2 päivää	1–5 päivää	20 päivää	160 päivää
Lepojakso	11–50 päivää	15–75 päivää	60 päivää	0 päivää

Lähde/mukaillen: Laidunnusopas. Hiiltä maksimaalisesti sitova laidunnus - löydä lohkojesi hiilensidontapotentialiaali. BSAG. 2020.

Lisätietoa laidunnuksesta:
www.laidunpankki.fi

LÄHTEET JA LISÄTIETOJA:

- ⁱ Laidunpankki.
https://www.laidunpankki.fi/attachments/text_editor/140.pdf
- ⁱⁱ MMM & SYKE. 2003. Perinnebiotooppien hoitokortti 1. Laidunnus.
- ⁱⁱⁱ MTT. 2006. LUMOLAIDUN: Maisemalaiduntaminen luonnon monimuotoisuuden lisääjänä - tasapaino monimuotoisuuden ja tuottavuuden välillä. <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/462826>
- ^{iv} MMM & SYKE. 2007. Perinnebiotooppien hoitokortti 10. Tuottoa perinnebiotooppien hoitamisesta.

- ^v BSAG. 2019. Teksti: Jaana Laulajainen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opas rotaatiolaidunnukseen. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/267215/Rotaatiolaidunnusopas.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- ^{vi} BSAG. 2020. Laidunnusopas. Hiiltä maksimaalisesti sitova laidunnus – löydä lohkojesi hiilensidontapotentialiaali. https://carbonaction.org/wp-content/uploads/2020/12/Laidunnusopas_VALMIS.pdf

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

